

SYNSPEDAGOGISK OPPLÆRING ETTER SYKDOM ELLER SKADE

Synspedagog Eva Iren Barkved Leirvik
Synspedagog Grethe Trevland Hegreberg
17.09.19

LITTERATUR

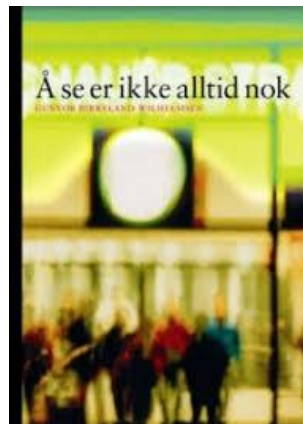
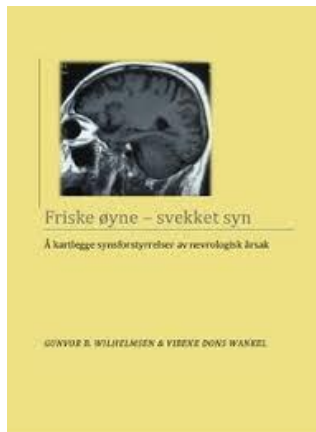
Broddahl, Per (2013): Sentralnervesystemet

Wilhelmsen, GB (2003): Å se er ikke alltid nok

Wilhelmsen, GB (1994): Når hjernen ikke ser alt

Wilhelmsen, GB & Wankel, VB (2014): Friske øyne – svekket syn
– å kartlegge synsforstyrrelser av neurologisk årsak

Zihl, J. (2000): Rehabilitation of visual disorders

”The processing of visual information is one of the most complex functions of the human cerebral cortex.”

Silverman et al. 1995

Ofte blir forstyrrelsene oversett siden de i liten grad er synlige for omgivelsene, andre skader som opptrer samtidig fenger omgivelsenes oppmerksomhet mer enn synsforstyrrelsene, eller vanskene blir neglisjert på grunn av manglende rehabiliteringsmetoder.

(Wilhelmsen 1997)

Typisk:

Rehabilitering av slagrammede har primært fokus relatert til motoriske, språklige og kognitive funksjoner, og i svært liten grad til synsfunksjoner.

SYNSFORSTYRRELSER ETTER HJERNESLAG KAN TOLKES SOM:

- Kognitiv svikt
- Kommunikasjonsvansker
- Motoriske vansker

Synsvanskene virker inn på kroppsholdning, kommunikasjonen, orienteringsevnen, selvfølelsen og graden av selvstendighet

NASJONAL RETNINGSLINJER FOR BEHANDLING OG REHABILITERING VED HJERNESLAG

HELSEDIREKTORATET 2010

Alle slagpasienter bør få vurdert synsfunksjonen etter hjerneslaget.

Pasienter med synsproblemer bør vurderes for henvisning til øyelege og ev. optiker og/eller synspedagog

For pasienter med synsfeltsutfall kan synspedagogisk opplæring i form av kompenserende visuelle scanning-teknikker vurderes.

OPPLÆRINGSLOVEN § 4A-2

Første ledd: Voksne som ikke har eller som ikke kan få tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet for voksne, har rett til spesialundervisning.

Andre ledd: Voksne som har særlige behov for opplæring for å kunne utvikle eller holde vedlike **grunnleggende ferdigheter**, har rett til slik opplæring.

Opplæringen er gratis.

Ved behov, rett på gratis transport.

.

GRUNNLEGGENDE FERDIGHETER

I denne sammenheng er grunnleggende ferdigheter ment å dekke:

- ADL-trening (opplæring i daglige gjøremål)
- Grunnleggende kommunikasjonsferdigheter
- Grunnleggende lese- og skriveferdigheter
- Bruk av digitale verktøy
- Motorisk trening og lignende

SPECIALUNDERUNDERSVING:

- Sakkyndig vurdering
- Enkeltvedtak
- Individuell opplæringsplan
- Rapport

HENVISNINGER FRA

- Sykehus
- Rehabiliteringsenhet
- Fastlege
- Eleven selv eller pårørende
- Fysio- eller ergoterapeut
- Sykehjemsavdeling

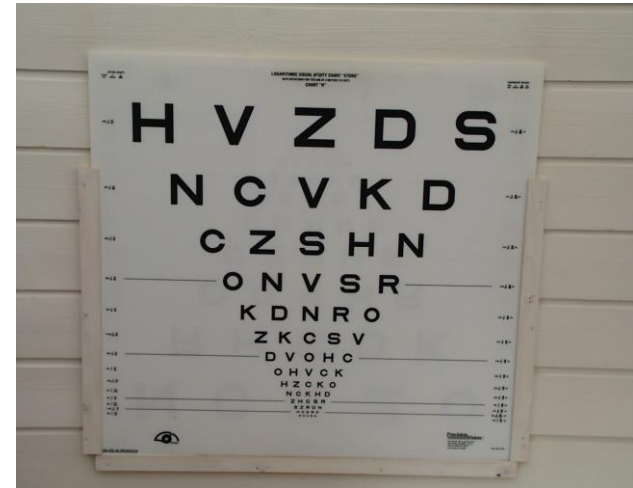
Henvisning, søknadsskjema eller telefonisk kontakt.

KAN DET VÆRE SYNET?

<http://www.youtube.com/watch?v=CUErBuTQbew>

SYNETS DELFUNKSJONER

- 👁️ Visus (Skarpsyn/ Detaljsyn)
- 👁️ Synsfelt
- 👁️ Kontrastsyn/ Lysbehov
- 👁️ Fargesyn
- 👁️ Mørkesyn
- 👁️ Adaptasjon (lys, mørke)
- 👁️ Samsyn
- 👁️ Dybdesyn, Stereosyn
- 👁️ Akkomodasjon
- 👁️ Øyemotorikk
- 👁️ Persepsjon

- 👁️ Synsoppmerksomhet
- 👁️ Synsutholdenhet
- 👁️ Synshastighet
- 👁️ Synsmotivasjon

SYNSVANSKER ETTER SKADE ELLER SYKDOM

- Visusreduksjon
- Synsfeltutfall
- Redusert kontrastsyn
- Visuell uoppmerksomhet
- Øyemotoriske vansker (dobbeltsyn, tåkesyn, akkomodasjonsvansker, nystagmus.....)
- Lysømfintlighet

⇒ Ofte oppstår flere visuelle forstyrrelser i kombinasjoner

SYNSFELTUTFALL PÅVIRKER:

- orienteringsevne og bevegelse
- kroppsholdning
- lesefunksjonen
- utholdenhet
- kan gi følelse av usikkerhet og av å være avhengig av andre

Den skaddes erfaringsverden, psykisk styrke, intellektuelle kapasitet og de andre sansenes opptreningspotensiale får vesentlig betydning for rehabiliteringspotensialet.

(Wilhelmsen 2003)

SYNSVANSKER KAN PÅVIRKE

- Nonverbal kommunikasjon
- Grad av aktivitet
- Våkenhetsgrad
- Omgivelseskontroll
- Forutsigbarhet

SYNSFORSTYRRELSER KAN FØRE TIL FØLGENDE FUNKSJONSPROBLEMER

- Orienteringsvansker/desorientering forvirring
- Utrygghet i forsamlinger og i bybildet
- Ubehag/vansker når ting er i bevegelse (tv skjerm, biltrafikk, bybildet)
- Balanseproblemer og svimmelhet
- Vansker med å gå i kupert terreng, trapper
- Støter borti gjenstander, dørkarmer o.l
- Lav arbeidskapasitet/utholdenhet
- Hodepine/nakkesmerter
- Dårlig konsentrasjon
- Ubehag av sterkt lys /taklys
- Uoppmerksomhet i forhold til det som skjer rundt seg
- Overser personer
- Vansker med å finne varer i butikken, i skap og i skuffer
- Problemer med avstandsbedømmelse
- Ubehag og problemer ved lesing

SYNSPEDAGOGISK KARTLEGGING

- Anamnese
- Observasjon
- Synstesting ved hjelp av standardiserte tester
- Uformell synskartlegging
- Lesetester

ANAMNESEN (UTG.PKT KERKOFF)

Anamnese/ Intervju (Subjektiv opplevelse av synsfunksjon)

(utg.pkt. fra Wilhelmsen, 2003; anamnese bearbeidet av Kerkhoff et al., 1990)

Spørsmål	Svaralternativer
1. Har du merket endringer på synet etter at du ble syk?	☐ Nei ☐ Vet ikke ☐ Ja Hvis Ja: Når startet dette? Opptrår dette i spesielle situasjoner?
2. Har du vært plaget av dobbeltbilder etter at du ble syk?	☐ Nei ☐ Vet ikke ☐ Ja Hvis Ja: ☐ Vertikalt ☐ Horisontalt ☐ På skrå
3. Har du problemer når du leser?	☐ Nei ☐ Vet ikke ☐ Ja Hvis Ja: ☐ Hopper over ord ☐ Finner ikke linjens slutt ☐ Kan ikke lese så lenge som før ☐ Mister linjen ☐ Finner ikke linjens begynnelse ☐ Tekstene er «meningsløse»
4. Er det vanskelig å styre unna personer eller gjenstander?	☐ Nei ☐ Vet ikke ☐ Ja
5. Støter du på personer, dørkarmen eller lignende når du forflytter deg?	☐ Nei ☐ Vet ikke ☐ Ja Hvis Ja: ☐ til høyre ☐ til venstre ☐ vet ikke til hvilken side
6. Hvordan er det å vurdere trappetrinns høyder eller –dybder?	☐ Ikke noe problem ☐ Vet ikke ☐ Vanskelig ☐ Vanskelig på ukjent sted
7. Hvordan er det å gripe etter et glass, etter dørhåndtak eller å håndhilse på folk?	☐ Ikke noe problem ☐ Vet ikke ☐ Vanskelig
8. Hvordan er det å ta seg frem i butikken? Og ute i trafikken?	☐ Ikke noe problem ☐ Vet ikke ☐ Vanskelig
9. Har du problemer med balansen eller blir lett svimmel?	☐ Nei ☐ Vet ikke ☐ Ja Hvis Ja: Når oppstår dette?
10. Hvordan er det å ta seg frem i ulendt terreng?	☐ Ikke noe problem ☐ Vet ikke ☐ Vanskelig
11. Blir du fortere sliten nå enn før?	☐ Nei ☐ Vet ikke ☐ Ja Hvis Ja: Hva gjør deg mest sliten?
12. Er kjente ansikter forandret i forhold til før?	☐ Nei ☐ Vet ikke ☐ Ja Hvis Ja: ☐ Blassere ☐ Uskarpe ☐ Ikke så kjente ☐ Fremmede
13. Blir du mer blendet av lys nå enn tidligere?	☐ Nei ☐ Vet ikke ☐ Ja
14. Trenger du mer lys nå enn før du ble syk?	☐ Nei ☐ Vet ikke ☐ Ja
15. Hvilket behov har du for lys når du leser?	☐ Lite ☐ Vet ikke ☐ Stort
16. Opplever du synet som mer uklart nå?	☐ Nei ☐ Vet ikke ☐ Ja Hvis Ja: Kan du beskrive dette? ☐ Alltid uklart ☐ Uklart etter synsbelastning
17. Er fargene endret?	☐ Nei ☐ Vet ikke ☐ Ja Hvis Ja: ☐ Blassere ☐ Lysere ☐ Annerledes
18. Har du opplevd noen av følgende forstyrrelser etter sykdommen?	☐ Lysglimt ☐ Lysende punkter ☐ Stjerner ☐ Tåke ☐ Andre fenomener
19. Har du andre underlige opplevelser ved synet?	☐ Nei ☐ Vet ikke ☐ Ja Hvis Ja:
20. Ser du noen deler av omgivelsene svakere enn andre?	☐ Nei ☐ Vet ikke ☐ Ja Hvis Ja: ☐ til høyre ☐ til venstre ☐ oppe ☐ nede
21. Er det noe du ikke kan gjøre nå som du kunne gjøre før?	☐ Nei ☐ Vet ikke ☐ Ja Hvis Ja:

RAMMEBETINGELSER

- Omfang
- Frekvens
- Hvor skal opplæringen foregå?

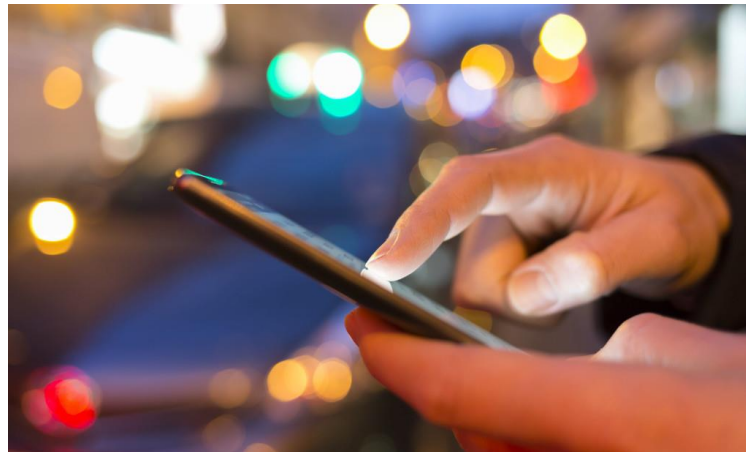
Rammebetingelsene må ofte justeres underveis i opplæringen

SYNSPEDAGOGISK OPPLÆRINGSTILBUD

- Punktskriftopplæring

Mobilitetsopplæring

- Opplæring i bruk av synstekniske hjelpemidler (eks luper og lese-tv)
- Dataopplæring for synshemmede
- Opplæring i bruk av IPAD og smarttelefon for synshemmede
- Synspedagogisk opplæring av personer med synsvansker etter sykdom og skade
- Råd og veiledning

SYNSPEDAGOGISK OPPLÆRING VED FØLGENDE PROBLEMSTILLINGER:

- Redusert visus som ikke kan korrigeres
- Synsfeltutfall og/eller neglekt
- Øyemotoriske forstyrrelser eks dobbeltsyn

LANGSIKTIGE MÅL MED OPPLÆRINGEN

- Mestre daglige aktiviteter
- Økt selvstendighet
- Gjenoppta arbeid
- Kjøre bil

KORTSIKTIG MÅL MED OPPLÆRINGEN

- Bevisstgjøres egen synsvanske
- Bedre aktiviteten i den skadde delen av synsfeltet
- Innøve kompenserende teknikker
- Styrke og stabilisere øyemotorikken
- Bedre lesefunksjonen
- Bedre orienteringsevnen

SYNSTEKNISKE HJELPEMIDLER

Eksempel:

- Filterbriller
- Tilpasset lys (lysvarme og lysintensitet)
- Luper
- Lese-tv (med og uten syntetisk tale)
- Daisypiller
- Lesemaskin

MISTANKE OM SYNSVANSKER

- Øynene står ikke parallelt
- Unormale hodestillinger
- Lysømfintlighet
- Usikkerhet i bevegelser
- Forveksle formlike ting
- Holder detaljer tett inntil
- Gjetter på hva de ser
- Nystagmus (urolige øyne)
- Dårlig synsoppmerksomhet
- Dårlig synstempo
- Dårlige følgebevegelser
- Unormale reaksjoner på lysforhold
- Stopper opp foran kontrasterer tett inntil tv
- Orienteringsvansker
- Lesevansker

